

POLSKA AKADEMIA NAUK

**BIOCYBERNETYKA
I INŻYNIERIA BIOMEDYCZNA 2000**

pod redakcją
MACIEJA NAŁĘCZA

TOM 8

**OBRAZOWANIE
BIOMEDYCZNE**

redaktorzy tomu

LESZEK CHMIELEWSKI, JULIUSZ LECH KULIKOWSKI,
ANTONI NOWAKOWSKI

AKADEMICKA OFICyna WYDAWNICZA EXIT

BIOCYBERNETYKA I INŻYNIERIA BIOMEDYCZNA 2000

KOMITET REDAKCYJNY MONOGRAFII

Redaktor: Maciej Nałęcz
Z-ca redaktora: Władysław Torbicz
Sekretarz: Ignacy Zawicki

TOMY MONOGRAFII

1. BIOSYSTEMY
2. BIOPOMIARY
3. SZTUCZNE NARZĄDY
4. BIOMATERIAŁY
5. BIOMECHANIKA I INŻYNIERIA REHABILITACYJNA
6. SIECI NEURONOWE
7. SYSTEMY KOMPUTEROWE I TELEINFORMATYCZNE W SŁUŻBIE ZDROWIA
8. OBRAZOWANIE BIOMEDYCZNE
9. FIZYKA MEDYCZNA

KOMITET NAUKOWY MONOGRAFII STANOWIĄ
CZŁONKOWIE KOMITETU BIOCYBERNETYKI I INŻYNIERII BIOMEDYCZNEJ PAN

R. Będziński, K. Cieślak-Blinowska, M. Dietrich, J. Doroszewski (*zastępca przewodniczącego*), L. Filipczyński, I. Hausmanowa-Petrusewicz, E. Kački, K. Kędzior, J. Kiwerski, J. L. Kulikowski, R. Maniewski, A. Morecki, M. Nałęcz (*przewodniczący*), A. Nowakowski, T. Orłowski, T. Pałko, G. Pawlicki, A. Piątkowski, W. Rosiński, W. Rudowski, L. Rutkowski, R. Tadeusiewicz, R. Tarnecki, W. Torbicz, E. Waniewski, A. Weryński (*zastępca przewodniczącego*), H. Wierzba, I. Zawicki (*sekretarz*), W. Zmysłowski

POLSKA AKADEMIA NAUK

Postaie

BIOCYBERNETYKA I INŻYNIERIA BIOMEDYCZNA 2000

pod redakcją
MACIEJA NAŁĘCZA

TOM 8

OBRAZOWANIE BIOMEDYCZNE

redaktorzy tomu

**LESZEK CHMIELEWSKI, JULIUSZ LECH KULIKOWSKI,
ANTONI NOWAKOWSKI**

**AKADEMICKA OFICyna WYDAWNICZA EXIT
WARSZAWA 2003**

© Copyright by Leszek Chmielewski, Juliusz Lech Kulikowski,
Antoni Nowakowski, 2003

© Copyright „Biocybernetyka i Inżynieria Biomedyczna 2000” by Komitet
Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN, 2003

© Copyright by EXIT, 2003

Wydanie monografii dofinansowane przez:

- Ministerstwo Nauki i Informatyzacji (Komitet Badań Naukowych)
- Towarzystwo Przetwarzania Obrazów
- Katedrę Elektroniki Medycznej i Ekologicznej Politechniki Gdańskiej
- Instytut Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN
- Zakład Metod Przetwarzania Informacji Biomedycznej
Instytutu Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN

Edytor monografii

Leonard Bolc

Redakcja techniczna i skład komputerowy

Urszula Kruś, Diana Wierzbicka

Projekt okładki

Jarosław Skowroński

Wszystkie nazwy produktów są zastrzeżonymi nazwami handlowymi lub znakami towarowymi odpowiednich firm.

Powyższej książki w całości lub części nie wolno powielać ani przekazywać w żaden sposób, nawet za pomocą nośników mechanicznych i elektronicznych (np. zapis magnetyczny), w tym też umieszczać ani rozpowszechniać w postaci cyfrowej zarówno w Internecie, jak i w sieciach lokalnych, bez uzyskania pisemnej zgody firmy EXIT oraz autorów odpowiednich rozdziałów.

Wydawca

EXIT, tel./fax (022) 823-70-45

sklep internetowy: <http://www.exit.pl>

ISBN 83-87674-63-X

Spis treści

Część 1. Zagadnienia ogólne	1
1. Matematyczne podstawy obrazowania medycznego (Cudny W.)	3
1.1 Obraz cyfrowy	3
1.2 Przetwarzanie obrazów	8
1.2.1 Przekształcenia punktowe	10
1.2.2 Przekształcenia kontekstowe	17
1.2.3 Przekształcenia globalne	24
1.3 Działania arytmetyczne na obrazach	32
1.4 Obrazy 3D	36
Bibliografia	42
2. Podstawy komputerowej analizy obrazów (Kulikowski J. L., Strzelecki M.)	43
2.1 Cele i kryteria oceny komputerowej analizy obrazów (<i>Kulikowski J. L.</i>)	43
2.2 Podstawy widmowej analizy obrazów (<i>Kulikowski J. L.</i>)	47
2.2.1 Dyskretna transformacja Fouriera	48
2.2.2 Dyskretna transformacja kosinusowa	53
2.2.3 Uogólniona transformacja Fouriera	55
2.2.4 Dwuwymiarowa transformacja Hadamarda	58
2.2.5 Dobór racjonalnego układu współrzędnych	59
2.3 Transformacje Radona i Hougha (<i>Kulikowski J. L.</i>)	61
2.4 Metoda momentów (<i>Kulikowski J. L.</i>)	66
2.5 Przekształcenia falkowe (<i>Strzelecki M.</i>)	72
Bibliografia	81
3. Rekonstrukcja i segmentacja obrazów w morfologii matematycznej (Nieniewski M.)	83
3.1 Pojęcia podstawowe	83
3.2 Morfologiczna rekonstrukcja obrazów	91
3.2.1 Technika rekonstrukcji	91
3.2.2 Detekcja mikrozwapnień w mammogramach z zastosowaniem rekonstrukcji	100

3.3	Wododziałowa segmentacja obrazów	105
3.3.1	Technika segmentacji	105
3.3.2	Segmentacja przekroju rdzenia kręgowego	112
	Bibliografia	123
4.	Nakładanie obrazów i integracja danych multimodalnych (Kościńska D., Chmielewski L.)	127
4.1	Wprowadzenie (<i>Kościńska D.</i>)	127
4.2	Przegląd metod	130
4.2.1	Kryteria klasyfikacji metod (<i>Kościńska D., Chmielewski L.</i>)	130
4.2.2	Metody korzystające ze znaczników (<i>Kościńska D.</i>)	133
4.2.3	Metody korzystające z cech geometrycznych (<i>Kościńska D.</i>)	134
4.2.4	Metody korzystające z surowych danych (<i>Kościń- ska D.</i>)	140
4.2.5	Miary jakości nałożenia danych (<i>Chmielewski L.</i>)	145
4.2.5.1	Formalizacja problemu	146
4.2.5.2	Metody rozwiązania	147
4.3	Studium przypadków	151
4.3.1	Integracja danych elektrofizjologicznych i rezonan- su magnetycznego (<i>Kościńska D.</i>)	151
4.3.1.1	Motywacja	151
4.3.1.2	Klasyfikacja i opis metody	152
4.3.1.3	Przykład obliczeń	152
4.3.1.4	Podsumowanie przypadku	153
4.3.2	Nakładanie obrazów symulacyjnych i portalowych w kontroli jakości radioterapii (<i>Chmielewski L.</i>)	154
4.3.2.1	Motywacja	154
4.3.2.2	Klasyfikacja i opis metody	155
4.3.2.3	Przykład obliczeń	156
4.3.2.4	Podsumowanie przypadku	158
4.4	Podsumowanie (<i>Kościńska D., Chmielewski L.</i>)	159
	Bibliografia	159
5.	Parametry morfometryczne wykorzystywane w pomiarach biomedycznych (Zieliński K.)	165
5.1	Wprowadzenie	165

5.2	Podstawowe parametry geometryczne pojedynczych obiektów (profilów)	168
5.3	Geometryczne współczynniki kształtu pojedynczych obiektów:	170
5.4	Parametry zbiorcze	172
5.5	Sieczne, cięciwy i liczby przecięć	173
5.6	Uśrednione parametry topologiczne (położenia) wszystkich obiektów w polu pomiarowym	174
5.7	Parametry densytometryczne (stopni jasności) dla pojedynczych obiektów	175
5.8	Parametry kolorymetryczne	176
	Bibliografia	177
6.	Zastosowanie dynamiki symbolicznej i wskaźników topologicznych w analizie sygnałów i obrazów w medycynie	
	(Klonowski W.)	179
6.1	Wstęp	179
6.2	Dynamika symboliczna w analizie sygnałów	180
6.3	Zastosowanie entropii wzorców w analizie sygnałów i obrazów	183
6.4	Inne metody dynamiki symbolicznej w analizie sygnałów i obrazów	188
6.5	Wnioski	191
	Bibliografia	192
7.	Rozpoznawanie obrazów	
	(Kulikowski J. L.)	193
7.1	Podstawowe pojęcia rozpoznawania obrazów	193
7.2	Rozpoznawanie podobieństwa do obrazów wzorcowych	198
7.3	Rozpoznawanie statystyczne	199
7.4	Rozpoznawanie podobieństwa do zbiorów uczących	210
	7.4.1 Wstępny wybór zbioru cech służących do rozpoznawania obrazów	211
	7.4.2 Rozpoznawanie oparte na regule <i>najbardziej podobnego obiektu (NPO)</i>	213
	7.4.3 Redukcja zbioru cech	215
	7.4.4 Rozszerzanie zbioru cech	218
	7.4.5 Ocena porównawcza cech w przestrzeni prób uczących	220
7.5	Strukturalna analiza obrazów	223
	7.5.1 Sposoby definiowania i opisywania relacji	227

7.5.2	Podstawy rozszerzonej algebry relacji	230
7.5.3	Relacje parametryczne	233
	Bibliografia	236

Część 2. Systemy zobrazowań 239

8.	Rentgenowska tomografia komputerowa (Rumiński J.)	241
	Wprowadzenie	241
8.1	Podstawy RTK - Rentgenowskiej Tomografii Komputerowej	241
8.1.1	Tomografia konwencjonalna [1]	242
8.1.2	Konstrukcje aparatów RTK	244
8.1.2.1	Komponenty tomografu komputerowego	244
8.2	Typy skanerów RTK	246
8.2.1	Skanery I generacji	247
8.2.2	Skanery II generacji	247
8.2.3	Skanery III generacji	248
8.2.4	Skanery IV generacji	248
8.2.5	Ultraszybkie skanery RTK	249
8.2.6	Tomografia spiralna	250
8.2.7	Skanery z wykorzystaniem detektorów wielowarstwowych	252
8.3	Parametry techniczne systemów RTK	254
8.3.1	Typowe wartości parametrów technicznych skanerów RTK III generacji [6]	257
8.4	Rekonstrukcje obrazów	259
8.4.1	Idea rekonstrukcji w RTK	259
8.4.1.1	Model matematyczny rekonstrukcji obrazów w RTK	259
8.4.2	Metody algebraiczne (bezpośrednie) rekonstrukcji obrazów	262
8.4.3	Metody iteracyjne rekonstrukcji obrazów	266
8.4.4	Zastosowanie transformacji Fouriera w rekonstrukcjach obrazów RTK	271
8.4.4.1	Transformacja Radona [3]	273
8.4.4.2	Teoria przekroju Fouriera	274
8.4.4.3	Filtrowany rzut wsteczny – projekcja wsteczna	278
8.4.5	Układy wiązki promieni dla skanerów RTK	282

8.4.6	Skanowanie spiralne w RTK	284
8.4.7	Obrazowanie parametryczne w RTK	287
8.5	Prezentacja obrazów (2D) i objętości (3D)	290
8.6	Jakość obrazów w RTK	296
8.6.1	Artefakty	296
8.6.2	Procedury kontroli jakości	298
8.6.3	Fantomy	299
8.6.4	Parametry kontroli jakości	301
8.6.5	Parametry badania	303
	Bibliografia	304

9. Tomografia komputerowa i rezonans magnetyczny w badaniach czynnościowych ukrwienia tkankowego i przepływu w dużych naczyniach

(Bogorodzki P., Wolak T., Orzechowski M., Piątkowska-Janko E.) . . . . .

		307
9.1	Wstęp	307
9.2	Zarys podstaw fizycznych tomografii MRI	308
9.2.1	Podstawy Magnetycznego Rezonansu Jądrowego (MR)	308
9.2.2	Sekwencje pobudzające MR	312
9.2.3	Szybkość obrazowania	316
9.3	Właściwości układu spinów – opis za pomocą równań Blocha	317
9.3.1	Kontrast T1 w sekwencji spin-echo	319
9.3.2	Analiza powstawania stanu ustalonego z wykorzystaniem przekształcenia Z	322
9.3.3	Kontrast w sekwencji SPGR typu FLASH	327
9.4	Techniki specjalne MR - obrazowanie przepływów w sercu i dużych naczyniach	328
9.4.1	Przepływ laminarny	329
9.4.2	Wpływ przepływu na sygnał rezonansu magnetycznego	330
9.4.3	Przesunięcie fazy	330
9.4.4	Efekt przestrzennego rozmycia fazowego	331
9.4.5	Efekt czasowy rozmycia fazowego	333
9.4.6	Wzmocnienie przepływu (flow-related enhancement)	333
9.5	Techniki specjalne MR- obrazowanie ukrwienia tkankowego	334
9.5.1	Synteza obrazu czynnościowego metodą aproksymacyjną	335

9.5.2	Synteza obrazu czynnościowego metodą korelacyjną	338
9.5.3	Zastosowanie Map Opóźnień (MOP) do obrazowania udaru mózgu	340
9.5.4	Badanie przydatności metody MOP do obrazowania udaru mózgu na przykładzie wywołwanego udaru w mózgu pawiana	345
	Bibliografia	346

10. Podstawy technik segmentacji stosowanych w przetwarzaniu obrazów 3D naczyń krwionośnych

	(Orkisz M., Hernández-Hoyos M.)	351
10.1	Wprowadzenie	351
10.1.1	Pojęcia podstawowe	351
10.1.2	Zastosowania	353
10.2	Podejście fotometryczne	354
10.2.1	Progowanie	354
10.2.2	Powiększanie regionów od zarodka	357
10.3	Podejście geometryczne	357
10.3.1	Modele geometryczne „niskiego poziomu”	358
10.3.1.1	Wykorzystanie lokalnego kierunku	358
10.3.1.1.1	Metoda „segmentów”	358
10.3.1.1.2	Geometria różniczkowa	359
10.3.1.1.3	Momenty bezwładności	360
10.3.1.1.4	Dziedzina częstotliwości	361
10.3.1.1.5	Problem wyboru skali	362
10.3.1.2	Wykorzystanie mapy głębokości MIP	362
10.3.2	Modele geometryczne „wysokiego poziomu”	363
10.3.2.1	Oś wyznaczona przez środki serii konturów	364
10.3.2.2	Techniki wyznaczania konturów	364
10.3.2.3	Wyznaczanie osi przed konturami	366
10.4	Wnioski	369
	Bibliografia	370

11. Komputerowa analiza obrazów koronarograficznych

	(Goszczyńska H.)	373
11.1	Przepływ wieńcowy: techniki pomiaru i znaczenie diagnostyczne	373

11.2	Metody oceny przepływu wieńcowego na podstawie analizy obrazów koronarograficznych	376
11.2.1	Bezwzględny pomiar wartości globalnego przepływu wieńcowego metodą analizy stężenia kontrastu w określonym przekroju tętnicy (analiza rozcieńczonego wskaźnika)	377
11.2.1.1	Prawa przepływu i zasady pomiarów densytometrycznych	378
11.2.1.2	Pomiary densytometryczne wzdłuż przekroju tętnicy	379
11.2.1.3	Weryfikacja eksperymentalna metody na modelu tętnicy	383
11.2.2	Względne pomiary przepływu wieńcowego na podstawie analizy rozcieńczonego wskaźnika	385
11.2.3	Analiza czasu przejścia kontrastu pomiędzy dwoma wybranymi obszarami tętnicy	385
11.2.4	Lokalna analiza szybkości wypłukiwania kontrastu	386
11.2.5	Analiza funkcji przejścia	386
11.2.6	Analiza czasu pojawiania się kontrastu i gęstości optycznej	387
11.2.7	Pomiar umownego wskaźnika globalnego przepływu wieńcowego na podstawie analizy zmian średniej jasności wybranych obszarów obrazów koronarograficznych – system XFLOW	387
11.2.7.1	Charakterystyka ogólna systemu	388
11.2.7.2	Konfiguracja systemu i przygotowanie materiału obrazowego	389
11.2.7.3	Metodologia pomiarów i obliczeń	390
11.2.7.4	Procedura pomiaru	394
11.3	Analiza czynników wpływających na dokładność pomiaru stężenia materiału kontrastowego w tętnicy	396
11.3.1	Czynniki wpływające na dokładność pomiaru ilości materiału kontrastowego w tętnicy	398
11.3.1.1	Zjawisko rozpraszania i odbicia promieni rentgenowskich	400
11.3.1.2	Automatyczna regulacja parametrów ekspozycji	403
11.3.1.3	Zniekształcenia wnoszone przez układ kamery i przetwornika A/D	403
11.3.2	3.2 Opracowane metody korekcji	403

11.3.2.1	Korekcja wpływu efektu SVG	404
11.3.2.2	Korekcja zmiany poziomu jasności poszczególnych klatek filmu koronarograficznego spowodowanej automatyczną regulacją parametrów ekspozycji w torze wzmacniacza rentgenowskiego	406
11.3.2.3	Korekcja tła w pomiarze ilości kontrastu w tętnicy	406
11.3.2.4	Korekcja charakterystyk toru wizyjnego i błony fotograficznej	407
11.4	Kompensacja efektu ruchu tętnicy w sekwencji obrazów koronarograficznych w celu automatycznej detekcji linii przekroju tętnicy	408
11.5	Podsumowanie	413
	Bibliografia	413

12. Zobrazowania w ultrasonografii

(Kilian L.)	417
12.1 Wprowadzenie	417
12.2 Istotne parametry techniczne zobrazowań	418
12.3 Rozwój form zobrazowań	420
12.3.1 Ultrasonografy analogowe	420
12.3.2 Ultrasonografy cyfrowe	428
12.4 Zobrazowania we współczesnych ultrasonografach	433
12.4.1 Aparatura standardowa	434
12.4.2 Współczesne ultrasonografy najwyższej klasy	434
12.4.3 Zobrazowania trójwymiarowe	438
12.5 Podsumowanie	442
Bibliografia	443

13. Komputerowa analiza obrazów wentrykulograficznych serca

(Przytułska M.)	445
13.1 Wstęp	445
13.2 Podstawy ultrasonografii medycznej	446
13.2.1 Ultrasonografia dopplerowska	448
13.3 Krótki przegląd ultrasonograficznych metod diagnostyki kardiologicznej	448
13.3.1 Echokardiografia	448
13.3.2 Echokardiografia dwuwymiarowa	449
13.3.3 Echokardiografia trójwymiarowa	449

13.3.4	Echokardiografia kontrastowa	449
13.3.5	Echokardiografia obciążeniowa	449
13.3.6	Echokardiografia przezprzełykowa	450
13.3.7	Ultrasonografia dopplerowska (DUSG)	450
13.3.8	Wentrykulografia radioizotopowa	450
13.3.9	Nowe metody echokardiograficzne	451
13.4	Komputerowa analiza obrazów wentrykulograficznych lewej komory serca	452
13.4.1	Opis anatomiczny lewej komory serca	452
13.4.2	Podstawowe parametry hemodynamiczne używane do oceny czynności lewej komory serca na podstawie obrazów echokardiograficznych	453
13.4.3	Podstawowe projekcje echokardiograficzne	454
13.4.4	Badania kurczliwości sektorowej lewej komory serca	458
13.4.4.1	System DIAVENT	458
13.4.5	Metodyka badań	462
13.4.5.1	Model teoretyczny	462
13.4.5.2	Automatyczne konturowanie lewej komory serca	464
13.4.6	Ocena kurczliwości lewej komory serca	469
13.5	Wnioski	473
	Bibliografia	473

14. Termografia podczerwieni w diagnostyce medycznej

	(Nowakowski A., Wróbel Z. (red.))	475
14.1	Rozwój techniki podczerwieni dla obrazowania w medycynie (<i>Nowakowski A.</i>)	476
	Bibliografia	483
14.2	Termografia kliniczna (<i>Wojaczyńska-Stanek K., Koprowski R.</i>)	485
14.2.1	Wprowadzenie	485
14.2.2	Problematyka wiarygodności pomiarów termograficznych	487
14.2.3	Przykłady zastosowania termografii w praktyce klinicznej	492
	Bibliografia	500
14.3	Termografia w aplikacjach medycznych (<i>Jung A., Żuber J., Kalicki B.</i>)	502
14.3.1	Wstęp	502

14.3.2	Termografia w ocenie zmian zapalnych zatok przynosowych	504
14.3.3	Termografia w rozpoznawaniu zapaleń płuc	506
14.3.4	Termografia w rozpoznawaniu alergii	509
14.3.5	Termografia w ocenie układu naczyniowego	512
	Bibliografia	515
14.4	Analiza obrazów termowizyjnych w wybranych zastosowaniach medycznych i biometrycznych (<i>Podbielska H., Kobel J., Hołowacz I., Hurnik P., Mielczarek W., Zdziarski J.</i>)	517
14.4.1	Zastosowanie obrazowania termowizyjnego do oceny skutków krioterapii u pacjentów ze schorzeniami narządów ruchu	517
14.4.2	Zastosowanie termowizji w biometrii	526
	Bibliografia	531
14.5	Zastosowanie termografii we wczesnym wykrywaniu zmian chorobowych piersi (<i>Jakubowska T., Więcek B., Wysocki M., Peszyński-Drewno C.</i>)	532
14.5.1	Badania termograficzne w diagnostyce chorób piersi	532
14.5.2	Procedura badania termograficznego	535
14.5.3	Przykładowe wyniki badań termograficznych piersi	537
14.5.4	Analiza statystyczna termogramów	538
14.5.5	Podsumowanie	545
	Bibliografia	546
14.6	Zastosowanie termografii w nadzorze interwencji kardiologicznych (<i>Nowakowski A., Kaczmarek M., Siebert J., Rogowski J.</i>)	549
14.6.1	Wprowadzenie	549
14.6.2	Metodologia	551
14.6.3	Protokół eksperymentu	552
14.6.4	Wyniki badań <i>in vivo</i> - termografia klasyczna	552
14.6.5	Kardiologia kliniczna - operacje pomostowania tętnic wieńcowych	556
14.6.6	Podsumowanie	558
	Bibliografia	559
14.7	Termograficzne badanie dostępu naczyniowego w leczeniu hemodializą (<i>Korohoda P., Pietrzyk J.A., Tadeusiewicz R., Krawentek L.</i>)	561
14.7.1	Wprowadzenie	561
14.7.2	Materiali metodyka	563
14.7.3	Wyniki pomiarów	564

14.7.4	Podsumowanie	566
	Bibliografia	566
14.8	Termograficzne monitorowanie leczenia niewydolności tętnic kończyn dolnych z zastosowaniem impulsowego pola magnetycznego (<i>Dyszkiewicz A., Wróbel Z., Koprowski R.</i>)	568
14.8.1	Bodźcoterapia z zastosowaniem pola magnetycznego	568
14.8.2	Badania kliniczne	569
14.8.3	Przestrzenna regulacja procesów przemiany materii	570
14.8.4	Podsumowanie	574
	Bibliografia	574
14.9	System analizy obrazów termowizyjnych w diagnostyce skuteczności ćwiczeń rozciągających (<i>Koprowski R., Wróbel Z.</i>)	576
14.9.1	Wprowadzenie	576
14.9.2	Opis programu	576
14.9.3	Analiza zdjęć termowizyjnych	579
14.9.4	Podsumowanie	583
	Bibliografia	583
14.10	Symulacja rozkładu temperatury pacjenta przy wodnym pobudzaniu organizmu (<i>Dyszkiewicz A., Koprowski R., Wróbel Z.</i>)	584
14.10.1	Wprowadzenie	584
14.10.2	Metodyka pomiarów	585
14.10.3	Analiza otrzymanych pomiarów	586
14.10.4	Wyznaczenie parametrów modelu i symulacja	587
14.10.5	Ocena błędu pomiaru	589
14.10.6	Podsumowanie	591
	Bibliografia	591
14.11	Diagnostyka i wykrywanie wczesnych stadiów skrzywień kręgosłupa na podstawie obrazów termograficznych (<i>Koprowski R., Wróbel Z., Konik H.</i>)	591
14.11.1	Wprowadzenie	591
14.11.2	Dotychczasowe metody pomiaru skrzywień kręgosłupa	592
14.11.3	Materiałbadawczy	593
14.11.4	Zapis obrazów termograficznych	594
14.11.5	Obróbka zdjęć termowizyjnych	595
14.11.6	Automatyczne znajdowanie obszaru położenia kręgosłupa	597

14.11.7	Korelacja rozkładu temperatury z położeniem kręgosłupa	599
14.11.8	Wyznaczanie histogramów i położenia ich środków ciężkości	600
14.11.9	Wyznaczanie siatki na termo i wzorca rozkładu temperatury	601
	Bibliografia	604
14.12	Zastosowanie metod generacji funkcji do wyznaczania przebiegu kręgosłupa (<i>Koprowski R.</i>)	607
14.12.1	Opis algorytmu	608
14.12.2	Opis opracowanego oprogramowania	610
14.12.3	Wnioski	612
	Bibliografia	613

15. Tomografia termiczna

	(Nowakowski A., Kaczmarek M., Hryciuk M.)	615
15.1	Rola modeli w diagnostyce termicznej	615
15.1.1	Wprowadzenie	615
15.1.2	Modele termiczne	619
15.1.3	Parametry termiczne tkanek biologicznych	622
15.2	Aparatura i algorytmy pomiarowe	624
15.2.1	Aparatura pomiarowa	624
15.2.1.1	Źródła pobudzenia termicznego	626
15.2.1.2	System sterowania źródłem halogenowym i akwizycji danych dla metod aktywnej termografii dynamicznej i tomografii termicznej	627
15.2.1.3	Kamery termograficzne	628
15.2.2	Algorytmy pomiarowe	629
15.2.3	Procedury pomiarowe	631
15.2.3.1	Pomiary <i>in vivo</i> w diagnostyce oparzeń i interwencjach kardiochirurgicznych	631
15.3	Rozwiązanie zagadnienia prostego	635
15.3.1	Wprowadzenie	635
15.3.2	Analiza rozptyłu ciepła w biologicznych strukturach warstwowych	636
15.3.3	Analiza rozptyłu ciepła w innych strukturach	641
15.4	Zagadnienie odwrotne	642
15.4.1	Wprowadzenie	642

15.4.2	Poszukiwanie właściwości termofizycznych próbek jednorodnych	644
15.4.2.1	Określenie k , β termistorem kulistym z wykorzystaniem skokowej zmiany temperatury	646
15.4.2.2	Określenie k termistorem przy impulsowym ogrzewaniu tkanki	649
15.4.2.3	Określenie k , α przy pomocy źródła cylindrycznego z impulsowym ogrzewaniem tkanki	649
15.4.2.4	Określenie k , β z cylindrycznym źródłem ciepła przy skokowej zmianie temperatury	650
15.4.2.5	Określenie β z pobudzeniem cieplnym powierzchni	651
15.4.2.6	Określenie β z ogrzewaniem/chłodzeniem powierzchni tkanki materiałem o znanej efuzyjności	652
15.4.3	Rekonstrukcja struktur warstwowych – tomografia termiczna	652
15.4.3.1	Określenie grubości obiektu	653
15.4.3.2	Lokalizacja materiałów o znanych parametrach	655
15.4.3.3	Rekonstrukcja przestrzennego rozkładu przewodności cieplnej	658
15.4.3.4	Rekonstrukcja przestrzennego rozkładu przewodności cieplnej i objętościowego ciepła właściwego	661
15.4.4	Błędy, analiza wrażliwości i ograniczenia tomografii termicznej	661
15.4.5	Badanie struktur trójwymiarowych	666
15.5	Przykłady aplikacji medycznych	669
15.5.1	Diagnostyka oparzeń	670
15.5.2	Mammografia	675
15.5.3	Badania w zabiegach kardiochirurgicznych	685
15.5.3.1	Rekonstrukcja parametrów termicznych tkanek mięśnia serca	685
15.6	Wnioski	688
	Bibliografia	692

16. Tomografia elektroimpedancyjna	
(Wtorek J., Nowakowski A., Bujnowski A., Siebert J.)	697
16.1 Wstęp	697
16.2 Zagadnienie proste	702
16.3 Zagadnienie odwrotne	704
16.4 Algorytmy rekonstrukcyjne	706
16.4.1 Przegląd wybranych algorytmów rekonstrukcyjnych	706
16.4.2 Algorytm bazujący na pomiarze prądu	712
16.5 Przykłady rekonstrukcji	720
16.6 Tomografy elektroimpedancyjne	728
16.6.1 Tomograf prądowo-napięciowy	731
16.6.2 Tomograf napięciowo-prądowy	733
16.7 Badania fantomowe	739
16.7.1 Obrazowanie za pomocą tomografu <i>PP/PN</i>	739
16.7.2 Obrazowanie za pomocą tomografu <i>PP-N/PN-P</i>	741
16.8 Aplikacje medyczne	744
16.9 Podsumowanie	746
16.9.1 Możliwe modyfikacje algorytmu	748
16.9.2 Wnioski	749
Bibliografia	751

Część 3. Zobrazowania mikroskopowe 759

17. Wybrane zagadnienia ocen ilościowych i przetwarzania cyfrowego obrazów mikroskopowych	
(Zieliński K., Strzelecki M.)	761
17.1 Obraz mikroskopowy jako narzędzie diagnostyczne w medycynie	761
17.1.1 Dekompozycja obrazu mikroskopowego tkanek jako główny element analizy diagnostycznej	762
17.1.2 Nozologiczny, a nie topograficzny charakter wyniku diagnostycznego (gr. <i>nosos</i> – choroba, nazwa choroby)	762
17.1.3 Wartość informacji diagnostycznej z badania mikroskopowego zależna od poprawności całego postępowania diagnostycznego	764
17.1.4 Informacja diagnostyczna pochodząca z ograniczonej objętości organizmu, wpływająca na pomniejszenie ilości dostępnej informacji obrazowej	765

17.1.5	Obiekty biologiczne oceniane w obrazie mikroskopowym, sztucznie deformowane procedurami laboratoryjnymi	766
17.1.6	Niepowtarzalność materiału biologicznego i unikalność obrazów mikroskopowych zmian patologicznych	767
17.1.7	Konieczność uwzględnienia zasad stereologii przy interpretacji obrazu mikroskopowego tkanek . . .	767
17.1.8	Nieprzypadkowość rozłożenia obiektów komórkowych w preparatach cytologicznych	768
17.1.9	Zagadnienie barwy i tekstury obiektów	769
17.2	Zasady analizy stereologicznej w odniesieniu do mikroskopowego obrazu tkanek	770
17.2.1	Uwagi ogólne i terminologia stereologiczna	770
17.2.2	Podstawy wnioskowania stereologicznego	775
17.3	Analiza tekstur	779
17.3.1	Wstęp	779
17.3.2	Parametry tekstury	783
17.3.2.1	Parametry wyznaczone na podstawie histogramu jasności obrazu	783
17.3.2.2	Parametry wyznaczone na podstawie macierzy gradientów	784
17.3.2.3	Algorytmy morfologii matematycznej do wyznaczania parametrów tekstury .	786
17.3.2.4	Parametry tekstury wyznaczone na podstawie transformat obrazu	788
17.3.2.5	Parametry wyznaczone na podstawie macierzy długości ciągów pikseli	789
17.3.2.6	Parametry wyznaczone na podstawie macierzy zdarzeń	791
17.3.2.7	Parametry wyznaczone na podstawie modelu autoregresji	795
17.3.3	Segmentacja tekstur	796
17.3.4	Zakończenie	799
17.4	Ocena mikrounaczynienia i ukrwienia nowotworów oraz innych tkanek	802
17.4.1	Znaczenie indeksu angiogenetycznego jako czynnika rokowniczego w nowotworach złośliwych . . .	803
17.4.2	Oznaczanie indeksu angiogenetycznego (AI) w nowotworach złośliwych	805

17.4.3	Unaczynienie i ukrwienie tkanek	807
	Bibliografia	810
18.	Wybrane systemy do analizy obrazów biomedycznych	
	(Dyszkiewicz A., Wróbel Z.)	815
18.1	Wprowadzenie	815
18.2	System oceny wrażliwości hodowli komórkowych oraz mikrobiologicznych in vitro na wybrane substancje chemiczne	816
18.3	System do mikro preparatyki eksperymentalnej	820
18.4	System komputerowy do mikroskopowego nadzoru procesów biotechnologicznych	825
18.5	System do czynnościowych testów planimetrycznych	826
18.6	System oceny dynamiki mikrostruktury beleczek kostnych jako następstwo zaburzeń biomechaniki ciała	830
18.7	System planimetrycznej oceny rezultatów leczenia zapaleń stawów krzyżowo-biodrowych	835
18.8	System planimetrycznej oceny regresji struktury tarczycy po terapii radiojodem	838
18.9	System podoskopii w spoczynkowej analizie geometrii stopy oraz testach czynnościowych	841
18.10	System oceny kąta skrzywienia boczego kręgosłupa	842
	Bibliografia	845
19.	Komputerowa analiza ruchliwości granulocytów	
	(Korzyńska A.)	849
19.1	Wprowadzenie	849
19.2	Model ruchu i metoda oceny ruchliwości	851
19.3	System Monitorowania Ruchu	857
19.3.1	Segmentacja obrazów żywych komórek	858
19.3.1.1	Cechy obrazów poruszających się neutrofilii obserwowanych w mikroskopii jasnego pola	858
19.3.1.2	Tekstura i jej wykorzystanie w procesie segmentacji	862
19.4	Weryfikacja doświadczalne systemu i metody	865
19.4.1	Badania doświadczalne	865
19.4.2	Porównanie wybranych parametrów ruchu neutrofilii dzieci zdrowych i w chorobie Chediaka-Higashiego	868
19.4.3	Dyskusja wyników	873

19.5	Wnioski	878
19.5.1	Kierunki dalszych prac badawczych	878
	Bibliografia	879

20. Komputerowa metoda wspomagania diagnostyki nowotworów pęcherza moczowego

	(Dulewicz A., Piętka B. D., Jaszczak P.)	883
20.1	Wprowadzenie (<i>Dulewicz A.</i>)	883
20.1.1	Nowotwory pęcherza moczowego	883
20.1.2	Objawy kliniczne i naturalny rozwój choroby	885
20.2	Przegląd stosowanych metod diagnostycznych (<i>Dulewicz A.</i>)	885
20.3	Założenia programu analizy komputerowej (<i>Dulewicz A.</i>)	887
20.3.1	Badanie cytologiczne osadu moczu	888
20.3.2	Przygotowanie komórek (urocytów) do analizy	889
20.3.3	Wybór i rejestracja obrazów mikroskopowych	890
20.4	Konfiguracja systemu (<i>Dulewicz A., Piętka B. D., Jaszczak P.</i>)	891
20.4.1	Sprzętowa realizacja akwizycji obrazu	891
20.4.2	Oprogramowanie systemu do przetwarzania, analizy i pomiaru danych obrazowych	892
20.5	Etapy przetwarzania informacji obrazowej (<i>Dulewicz A., Piętka B. D., Jaszczak P.</i>)	893
20.5.1	Procedury wstępnego przetwarzania obrazów	893
20.5.1.1	Algorytm korekcji tła	893
20.5.1.2	Algorytm normalizacji obrazu	894
20.5.2	Wydzielanie obiektów do analizy	896
20.5.3	Pomiar parametrów	897
20.5.4	Klasyfikacja obiektów, preparatów	900
20.6	Wybór i definicje parametrów.. (<i>Dulewicz A., Piętka B. D., Jaszczak P.</i>)	900
20.6.1	Parametry geometryczne	901
20.6.2	Parametry struktury wewnętrznej obiektów	901
20.6.3	Parametry definiowane przez użytkownika	906
20.7	Procedury pomiarowe (<i>Dulewicz A., Piętka B. D., Jaszczak P.</i>)	907
20.8	Algorytm klasyfikacji jąder komórkowych (<i>Dulewicz A.</i>)	908
20.9	Badania kliniczne (<i>Dulewicz A.</i>)	913
20.9.1	Wyniki	914
20.9.2	Ocena metody	915
20.9.3	Rozwój metody	917

20.9.4 Podsumowanie	918
Bibliografia	918

Część 4. Obrazowe bazy danych 921

21. Wyszukiwanie i eksploracja obrazów medycznych na podstawie ich treści

(Rumiński J.)	923
21.1 Wprowadzenie	923
21.2 Stan badań	924
21.3 Składowanie i opis obrazów	927
21.3.1 Detekcja regionów	927
21.3.2 Ekstrakcja i łączenie regionów	929
21.3.3 Opis kształtu i topologii regionów	933
21.3.4 Opis intensywności	936
21.3.5 Opis regularności / faktury	937
21.4 Algebra zapytań	939
21.4.1 Realizacja zapytań	941
21.5 Ocena wyszukiwania	945
21.6 System Wyszukiwania Obrazów (SWO) Medycznych . .	947
21.7 Rezultaty wyszukiwania	950
21.8 Wnioski	951
Bibliografia	952

22. System wspomaganie seryjnej analizy obrazów

(Kulikowski J.L., Wierzbicka D.)	957
22.1 Wprowadzenie	957
22.2 Funkcje podsystemu APOS	959
22.3 Procedury aplikacyjne systemu	961
22.3.1 Procedury oceny cech lub parametrów obrazów .	961
22.3.2 Procedury porządkowania lub selekcji obrazów . .	962
22.3.3 Procedury ustalania podobieństwa obrazów . . .	963
22.3.3.1 Procedura <i>IMAGE-FEATURE-SIMILARITY</i>	964
22.3.3.2 Procedura <i>GLOBAL-IMAGE-SIMILARITY</i>	966
22.3.3.3 Procedura <i>LOCAL-IMAGE-SIMILARITY</i>	969

22.3.4	Procedury ustalania hiperrelacji międzyobrazo- wych	974
22.3.4.1	Procedury typu <i>MATCH</i>	977
22.3.4.2	Procedury typu <i>SPREAD</i>	982
22.4	Podsumowanie	985
	Bibliografia	986
23.	Obrazy kolorowe	987

BIOCYBERNETYKA I INŻYNIERIA BIOMEDYCZNA 2000

MONOGRAFIA OBEJMUJE
NASTĘPUJĄCE TOMY:

1. BIOSYSTEMY
2. BIOPOMIARY
3. SZTUCZNE NARZĄDY
4. BIOMATERIAŁY
5. BIOMECHANIKA I INŻYNIERIA REHABILITACYJNA
6. SIECI NEURONOWE
7. SYSTEMY KOMPUTEROWE I TELEINFORMATYCZNE W SŁUŻBIE ZDROWIA
8. OBRAZOWANIE BIOMEDYCZNE
9. FIZYKA MEDYCZNA

Monografia OBRAZOWANIE BIOMEDYCZNE stanowi 8 tom serii "Biocybernetyka i Inżynieria Biomedyczna 2000". Zawiera ona 22 rozdziały opracowane przez 46 autorów, specjalistów w dziedzinie komputerowych metod analizy i przetwarzania obrazów. Rozdziały te dotyczą zarówno podstaw teoretycznych, jak i różnorodnych aspektów praktycznych przetwarzania obrazów biomedycznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb współczesnej medycznej diagnostyki obrazowej oraz badań naukowych w dziedzinie medycyny lub biologii opartych na analizie danych obrazowych. W monografii uwzględniono m.in. takie nowe kierunki obrazowań jak tomografia termiczna lub impedancyjna, analiza obrazów uzyskiwanych metodami jądrowego rezonansu magnetycznego, integracja multimodalnych danych obrazowych, bezinwazyjne badanie kinetyki skurczów serca, mikroskopowe badania preparatów histologicznych i cytologicznych, wyszukiwanie obrazów z baz danych obrazowych na podstawie opisu ich treści. Wiele z tych opracowań oparto na oryginalnych wynikach badań prowadzonych w krajowych ośrodkach naukowych, referowanych wcześniej na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Tom powstał dzięki współdziałaniu pracowników wielu środowisk naukowych, pod patronatem naukowym Komitetu Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej PAN i przy współdziałaniu Towarzystwa Przetwarzania Obrazów.

9 788387 674632

ISBN 83-87674-63-X